

ЗАЛЕЖНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ МИСЛЕННЯ ТА УВАГИ СТУДЕНТІВ ВІД РІВНЯ НЕРВОВО-ПСИХІЧНОГО НАПРУЖЕННЯ

Нервово-психічне напруження має великий вплив на розумову діяльність та працездатність людини. Перший (I) ступінь нервово-психічного напруження (детензивне напруження) характеризується негативним впливом на фізичну та психічну діяльність людини, при цьому відбуваються зміни в діяльності аналізаторів, центрів головного мозку, а також гормональної, серцево-судинної та інших систем органів організму. При другому (II) ступені нервово-психічного напруження (інтенсивному) спостерігається підвищення інтересу до роботи, підвищується рівень уваги, повне зосередження на думках, підвищується якість виконання роботи, ефективність когнітивної діяльності. При помірному напруженні спостерігається активізація як психічної діяльності, так і фізіологічних функцій організму людини. Вище вказане свідчить про те, що помірне нервово-психічне напруження впливає позитивно на розумову діяльність та працю людини. Працездатність, при II ступені нервово-психічного напруження, має довготривалі характеристики, а стан помірного нервово-психічного напруження співпадає з кінцевим етапом впрацювання і з фазою високої працездатності [1].

На відміну від помірного напруження, надмірне нервово-психічне напруження (III ступінь) співпадає з фазами втоми і перевтоми. Найпершою ознакою напруження III ступеня є зниження інтересу до роботи, поява зайвих рухів, зменшення об'єму уваги, важкість зосередження на якійсь думці. Спершу знижується якість виконуваної роботи, а потім, з наростанням втоми, значно знижується її темп. Емоції можуть на деякий час віддалити і замаскувати важку та виснажливу втому, хоча і в емоційному стані відбуваються помітні зміни: спостерігається стурбованість та гостре очікування невдач результатів своєї діяльності. Надмірне напруження супроводжується негативним емоційним фоном, що в свою чергу негативно впливає на результати розумової діяльності й на сам її процес, при цьому відбувається зниження розумової працездатності [2].

З наростанням напруження змінюється динаміка нервових процесів. Спостерігається гальмування умовних рефлексів, що замикаються у головному мозку. Зрушення, які відбуваються у психічній та фізіологічній сфері ведуть до погіршення розумової праці людини [3].

Нервово-психічне напруження негативно впливає на мислення, на форму та здатність висловлюватися, на судження й інші функції інтелекту, хоча міра негативного впливу буває різною і залежить від рівня нервово-психічного напруження.

Сильне нервово-психічне напруження може порушити логічне мислення та погіршити виконавчу діяльність у процесі розв'язування поставлених завдань. Навіть середній рівень нервово-психічного напруження уповільнює процес мислення, погіршує його регуляцію, іноді звужує його обсяг. Мислення стає негнучким, а думки не піддаються зусиллям спрямувати їх у потрібному напрямку [2].

Увага також піддається впливові психічних станів, оскільки відхилення уваги у той чи інший бік – явище закономірне, то виникнення помилок характеризує певну виконавчу діяльність людини, причому, частота цих помилок, як правило, знижується в процесі діяльності. Проте виникнення помилок пов'язане не лише з коливанням уваги, а й з іншими факторами діяльності, і є показником її успішності [7].

Макаренко М.В., Лизогуб В.С., Юхименко Л.І. вважають, що під час емоційного стресу в студентів з різними індивідуально-типологічними властивостями вищої нервової діяльності змінюються показники серцевого ритму [5]; Ткаченко Л.М. та Перебендій А.С. досліджували вегетативні кореляції емоційного напруження у осіб з різним станом автономної нервової системи [6]. Актуальною і нерозглянутою залишилася тема залежності розвитку процесів мислення та уваги від рівня нервово-психічного напруження. Тому, метою нашого дослідження було визначення залежності процесів мислення та уваги від рівня нервово-психічного напруження у студентів першого курсу Херсонського державного

університету. Дослідження проводилось на початку навчального року, коли студенти ще не повністю адаптувалися до нових умов. У зв'язку з цим, була висунена гіпотеза про те, що переважаючим у них буде сильне нервово-психічне напруження, яке матиме негативний вплив на мислення і стійкість уваги.

Для виконання роботи були використані тестові методики, які апробовані і широко використовуються для дослідження індивідуальних психофізіологічних властивостей.

За допомогою методики "Опитувальник нервово-психічного напруження" (Немчин Т. А.), вимірювався ступінь вираженості стану нервово-психічного напруження, який містить перелік ознак нервово-психічного напруження і 30 основних характеристик даного стану розділених на 3 ступеня вираженості: детензивне, екстензивне та інтензивне.

Для дослідження властивостей уваги використовувалась методика "Коректурна проба з кільцями" (кільця Ландольта), вона дає можливість дослідити стійкість і концентрацію уваги.

Процеси мислення досліджували за допомогою методик: "Числові ряди", "Виключення лишнього", "Відшукування аналогій" та "Виділення суттєвих ознак" [4].

У групу обстежуваних увійшло 179 осіб, з яких 112 осіб жіночої статі та 67 – чоловічої статі студентів Херсонського державного університету.

Дослідження рівня нервово-психічного напруження показало, що у 84,4% досліджуваних спостерігається детензивне нервово-психічне напруження, у 15,6% – помірне напруження (інтензивне), екстензивне напруження не виявлене. Отримані дані свідчать про високий рівень детензивного нервово-психічного напруження, яке має негативний вплив на діяльність студентів і пояснюється їхньою неадаптованістю до нових умов: тривалість занять в університеті, інші вимоги до навчальної діяльності, нові знайомі та викладачі.

Залежність нервово-психічного напруження від статі не прослідковується. Серед осіб жіночої статі 80,3% мають детензивне напруження і 19,7% – інтензивне, а в осіб чоловічої статі – 91% мають детензивне напруження і 9% – інтензивне напруження, тобто, в обох випадках спостерігається перевага детензивного нервово-психічного напруження над інтензивним. Хоча у жінок рівень інтензивного напруження вищий, ніж у чоловіків, отже, вони швидше адаптуються до нових умов, ніж чоловіки.

Дослідження процесів мислення показало, що у досліджуваних переважає середній рівень прояву мислительних операцій – 43,6%; рівень нижче середнього – 41,3%; низький рівень – 9,5% і 5,6% – рівень вище середнього (табл. 1).

Результати дослідження стійкості уваги: 56,1% – низький рівень, 26,2% – рівень нижче середнього, 16,1% – середній рівень, 1,6% – рівень вище середнього. Таким чином, увага в більше ніж половини студентів є не стійкою, і вони не можуть довільно керувати нею (табл.1).

Таблиця 1.

Загальний рівень процесів мислення і уваги

Психофізіологічні функції	Мислення	Увага
Рівень вираженості		
Низький	9,5%	56,1%
Нижче середнього	41,3%	26,2%
Середній	43,6%	16,1%
Вище середнього	5,6%	1,6%
Високий	–	–

Розглядаючи залежність процесів мислення і уваги від ступеня нервово-психічного напруження, було виявлено, що у досліджуваних з детензитивним напруженням переважаючим для мислительних операцій є рівень нижче середнього – 43,7%, а при інтенсивному напруженні переважає середній рівень – 57,1% (табл. 2). При інтенсивному напруженні рівень мислительних операцій знаходиться на вищому рівні, ніж при детензитивному, отже, інтенсивне напруження краще впливає на процес мислення людини.

Таблиця 2.

Залежність рівня мислительних операцій від ступеня нервово-психічного напруження

Напруження \ Рівень мислення	Детензитивне напруження	Інтенсивне напруження
Низький	9,3%	10,7%
Нижче середнього	43,7%	28,6%
Середній	41%	57,1%
Вище середнього	6%	3,6%
Високий	–	–

При дослідженні залежності уваги від ступеня нервово-психічного напруження певної закономірності не виявлено, в обох випадках у більшості досліджуваних стійкість уваги була на рівні нижче від середнього (табл. 3). Низький рівень стійкості уваги ще раз підтверджує, що студенти повністю не адаптувалися до нових умов, і не можуть утримувати свою увагу на одному виді діяльності протягом всього заняття (80 хвилин).

Таблиця 3.

Залежність рівня уваги від ступеня нервово-психічного напруження

Напруження \ Рівень уваги	Детензитивне напруження	Інтенсивне напруження
Низький	54,3%	67,8%
Нижче середнього	16,5%	21,4%
Середній	27,8%	7,2%
Вище середнього	1,4%	3,6%
Високий	–	–

Узагальнюючи вище викладене, можна зробити висновок, що у студентів першого курсу дуже високий рівень детензитивного напруження, воно негативно впливає на діяльність студентів, що підтверджується дуже низьким показником мислительних процесів і стійкості уваги студентів.

Перспективами подальшої роботи може бути порівняльний аналіз залежності розвитку процесів мислення та уваги від рівня нервово-психічного напруження між студентами-першокурсниками та учнями старших класів середньої школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильев В. Н. Здоровье и стресс. – М.: Знание, 1991. – 150 с.

2. Гусева Е.П. Здібності та схильності: нейрофізіологічні особливості, передумови. – М.: Педагогіка, 1990. – С. 73–87.
3. Занюк С. Психологія мотивацій та емоцій. – Луцьк, 1997. – С. 125–141.
4. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. – СПб: Питер, 2001. – С. 203–208.
5. Макаренко М.В., Лизогуб В.С., Юхименко Л.І Серцевий ритм у студентів з різними індивідуально-типологічними властивостями вищої нервової діяльності за умов емоційного стресу // Фізіол. журн. – 2003. – Т. 49. – № 1. – С. 28–33.
6. Ткаченко Л.М., Перебендій А.С. Вегетативні кореляції емоційного напруження у осіб з різним станом автономної нервової системи // Фізіол. журн. – 2000. – Т. 46. – № 6. – С. 61–68.
7. Чайченко Г. М. Зависимость успеваемости студентов от индивидуально-типологических свойств их нервной системы // Физиол. журнал. – 1993. – Т. 12. – № 4. – С. 64.

УДК 378.147.88

Л. З. Тархан

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАГІСТРАНТІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВУЗУ

Наукові засади розвитку професійно-педагогічної освіти отримали новий поштовх у 1920 р. під впливом соціально-економічних та соціально-педагогічних чинників. Осмислення проблем професійно-педагогічної освіти здійснювалося переважно на основі емпірики, яка об'єднала різноманітні погляди авторів. Педагогічні й організаційні аспекти управління освітніми системами, трансформації навчальних закладів, розвиток багаторівневої професійної освіти досліджували Ю. Конаржевській, М. Кондаків, Ю. Кушів, А. Новіков, А. Орлів, М. Поташник, П. Третяків, Т. Шамова та ін.

Проте залишається актуальною проблема, пов'язана з розробкою теоретичних засад багаторівневої підготовки педагогів професійного навчання, розв'язання якої дозволить більш ефективно прогнозувати і проектувати розвиток цієї освітньої галузі та забезпечить її ефективність і результативність.

Питанням удосконалення системи підготовки магістра інженерно-педагогічного вузу за період проходження науково-педагогічної практики присвячена ця стаття.

Метою статті є розкриття особливостей і специфіки професійної підготовки магістрантів у процесі науково-педагогічної практики.

Відомо, що основним контингентом, який навчається в магістратурі, є найталановитіші студенти, схильні до наукової роботи. Вони мають відмінні знання з базових і спеціальних дисциплін. Проте магістранти ще не є аспірантами, займаються поряд з науковою педагогічною діяльністю і продовжують навчальний процес.

Відповідно, науково-педагогічна практика є одним із шляхів активізації їх навчання в магістратурі.

Спеціальна підготовка передбачає набуття студентами базових теоретичних знань, що відповідають спеціальності і профілю, оволодіння практичними вміннями і навичками, необхідними для професійної діяльності.

Подальша реалізація засвоєних на лекціях та практичних заняттях способів діяльності, освітніх технологій і втілення їх у життя в період навчання в інженерно-педагогічному вузі відбувається в період науково-педагогічної практики.

Навчання магістранта моделює майбутню професійну діяльність, а на науково-педагогічній практиці він безпосередньо включається в цю діяльність з більшою часткою самостійності.

Для магістрантів науково-педагогічна практика – органічний складник професійного становлення майбутнього викладача вищого навчального закладу.

Метою практики є поглиблення теоретичних знань на основі практичного навчання, формування умінь і навичок практичної діяльності; розвиток професійних умінь і навичок